

Otázka: Úvod do filozofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Marky96

filozofie = věda, která zkoumá nejobecnější otázky přírody, společnosti a lidského myšlení

Počátky filozofie

- předpokládá se - **6. století př. n. l.**
- vznikla **ve Starověkém Řecku** (v oblasti Malé Asie, kde Řekové zakládali města, osady -> dnešní Turecko - zachované památky v přístavních městech **Miletos a Efesos**)

pojem filozofie = **filein** (milovat) + **sopia** (moudrost) = **láska k moudrosti**

- poprvé tento pojem použil Pythagoras, jeho myšlenku rozvinul Sokrates - moudří jsou pouze Bohové
- poznatky o nejstarších filozofech a jejich názorech nacházíme v podobě **zlomků** = tvrzení, výroky, úryvky, úvahy o světě, byly citovány mladšími filozofy např. Aristoteles
- antická filozofie čerpala z kulturního dědictví, náboženství
- ovlivněna civilizacemi
- v nejstarších dobách měla filozofie podobu tzv. **pansofie = vševěda**
- filozofie byla vševědou, zahrnovala veškeré vědění o světě (úvahy o hvězdách, zvířatech, matematice, léčení, otázky fyziky,...) -> poznatků nebylo mnoho

- pansofia tvořila souhrn otázek o tomto světě, o duši, o člověku, o společnosti,... -> otázky neustále narůstaly -> postupně začaly vznikat okruhy otázek

otázky (ontologické, gnoseologické, kosmologické, logické, etické, estetické, axiologické)

- **ontologické** = otázky bytí, co je podstatou světa
- jestli je svět materiální nebo duchovní
- **ontologie** = nauka o bytí, co je podstatou světa

- **gnoseologické** = otázky poznání tohoto světa
- je náš svět poznatelný, nebo není, nebo jen částečně?
- jakým způsobem lze poznat svět - rozumově či smyslově, citově?
- co je to pravda? (řeší problém pravdy - je relativní, je to stav mysli, tvrzení na základě reality)
- **gnoseologie**

- **kosmologické** = otázky (úvahy) o světě jako celku
- je náš svět chaotický nebo zákonitý?
- jak vznikl svět?
- **kosmologie** = nauka, která řeší otázky vzniku světa

- **logické** = úvahy o našem myšlení (o jeho zákonitostech)
- **logika** - zakladatelem je Aristoteles (v Antice)

- **etické** = otázky morálky, co je a co není dobré (otázky dobra a zla) - vznikly ještě před filozofií
- **etika**

- **estetické** = otázky krásy
- subjektivní vnímání krásy (subjekt = každý z nás, osobnost)
- **estetika** = nauka o umění, jeho funkcích a důležitosti (estetická, vzdělávací, zábavná, emocionální,...)

- **axiologické** = otázky o hodnotách (axial = hodnota)
- vyjadřují priority v našem životě, lidské hodnoty (rodina, vzdělání, přátelé, zdraví,...)
- každý má jiný žebříček hodnot (závisí na věku, životní situaci, povaze,...)
- **axiologie**

další otázky

antropologické otázky

filozofie přírody = filozofické otázky přírody v našem světě

dějiny filozofie = vývoj filozofie (historický vývoj filozofických názorů)

filozofie dějin = filozofický pohled na historii dějin (dějiny z hlediska filozofie)

- filozof zkoumá, jestli jsou nebo nejsou v dějinách náhody, kdo víc ovlivňuje dějiny (jestli silné osobnosti,...)

• **FILOZOFICKÉ VĚDY**

Počátky Antické historie

Aristoteles = řecký filozof (384 - 322 př. n. l.)

- Metafyzika

Diogenes Lertský = řecký filozof a životopisec (1. polovina 3. st. př. n. l.)

- O životech, učeních a výrocích slavných filozofů

Plutarchos = antický filozof, historik a životopisec (50 - 120 n. l.)

- Srovnávací životopisy - nejvýznamnější dílo, Etika

Speciální vědy

- vedle filozofických věd máme také speciální vědy
- začali se oddělovat od filozofie
- speciální vědy zkoumaly tento svět ze svého specifického hlediska
- nejvyšší rozvoj středověk, ale hlavně novověk

dělení:

1. **společenské** (humanitní) - historie, pedagogika, sociologie,...
2. **přírodní** - medicína, fyzika, chemie,...

Vztah filozofie a speciálních věd

- filozofie a speciální vědy se navzájem ovlivňují a obohacují
- filozofie vychází z konkrétních poznatků speciálních věd a tyto poznatky zobecňuje
- speciální vědy pracují s obecnými poznatky filozofie (viz. filozofické otázky medicíny, pedagogiky,...)

Filozofické pojmy materialismus a idealismus

materialismus = směr nebo filozofický názor na svět, který má představu, že základem tohoto světa je materiálně (může mít mnoho podob, je to hmota) - tvoří podstatu bytí, bylo zde nejdříve

- základem světa je materiálně
- **naivní materialismus** = existence pralátky, z které vzešel svět

v renesanci a novověku

- **mechanický materialismus** = základem světa je hmota, která se řídí zákony mechaniky („člověk je určitá podoba stroje“)

v novověku

- **dialektický mechanismus** = dialektika prosazovala vývoj, hmota se neustále vyvíjí

idealismus = filozofický názor a směr, který má představu, že základem světa je duchovno

- duchovno zde bylo dříve, tvořilo základ
- souvisí s náboženstvím (představy Boha, ideí,...)

dělíme ho:

a) subjektivní - základ světa je tvořen člověkem, zejména jeho vědomím

George Berkeley (Bárkly)

„svět sám o sobě neexistuje, je pouhým souborem mých počitků“

/počitky- vjemy z našich smyslů/

- položil na dlaň višni

„višně sama o sobě není (objektivně neexistuje), je pouze souborem počitků“

„veškerý svět závisí na člověku“, „Esse percipi“ = existovat znamená vnímat

(věci, které jsou vnímány existují)

b) objektivní - základem světa je duchovno (duchovní princip) vně člověka, představa Boha

Platon - „někde mimo nás je svět ideí“

dodnes najdeme spory mezi materialisty a idealisty

Vztah filozofie a náboženství

religionistika = věda, která se zabývá náboženstvím

náboženství = složitý společenský jev, je založen na duchovní činnosti

základní rysy:

- **víra** (nejčastěji v Bohy = božský princip, v posvátné pravdy, přírodní síly, démony,...)
- **kult** (obřady, mše,...)

- **morálka** (vychází z daného náboženství)
- svátky, tradice -> **kultura**
- architektura, sochařství -> **umění**

- vyjadřuje určitý pohled na svět

dělení náboženství

- **světová** - rozšířena po celém světě (křesťanství, islám, hinduismus, buddhismus, judaismus,...)
- **národní** - rozšířena v rámci národa (kofucionismus, šintoismus,...)

- **monoteistická** - vyjadřují víru v jednoho Boha (křesťanství, islám,...)
- **polyteistická** - vyjadřuje víru ve více Bohů (buddhismus, antické náboženství, hinduismus,...)

- **zoomorfní** - bohové mají podobu zvířat (Egypt)
- **antropomorfní** - představa bohů podobná člověku (Antika)

další: moderní, staré,...

- vztah mezi filozofií a náboženstvím je někdy označován jako vztah mezi věděním a vírou
- náboženství a filozofie jsou pohledy na svět
- v průběhu dějin se přibližovali - Antika, středověk a naopak - novověk -> existovaly odděleně

Filozoficko-teologické pojmy

teismus = názor na svět, který říká, že prvotní příčina světa je Bůh, odděluje svět a Boha

panteismus = svět (příroda) je totožná s Bohem - Bůh je příroda, prvotní příčina světa je Bůh

deismus = Bůh je prvotní příčinou světa, Bůh stvořil svět, ale nadále do jeho chodu nezasahuje

ateismus = názor na svět, který odmítá víru v Boha

Friedrich Nietzsche - „Bůh je mrtev“, pozitivismus, ...

filozofické pojmy

- **materialismus** = filozofický názor a směr, který má představu, že základem tohoto světa je materiálně
- **idealismus** = filozofický názor a směr, který má představu, že základem světa je duchovno
- **bytí** = filozofický název něčeho, co je - *ideální* = idee, *materiální* = hmota
- **subjektivní** = spojeno s člověkem, jednotlivcem
- **objektivní** = mimo subjekt, předmět bádání, zkoumání
- **dialektika** = umění vést rozhovor, v novověku = věda studující vývoj (světa, společnosti)

dialektik = člověk, který zastává názor, že se svět neustále mění

- **monismus** = 1 základ světa (materialismus, idealismus)
- **dualismus** = 2 základy světa (René Descartes - dualismus)
- **pluralismus** = mnoho základů světa (atomisté)
- **agnosticismus** = nepoznatelnost světa - svět je částečně/úplně nepoznatelný
- **dialektická negace** = představuje moment vývoje, neznamená popření něčeho ale, že něco zůstane z předchozího stádia (politologie, sociologie)
- **metafyzická negace** = absolutní popření něčeho

párové kategorie = nejobecnější filozofické pojmy, které filozofie používá

(široký okruh ve vědách - přesahují rámec filozofie)

- **příčina a účinek** -> kauzální stav
 - příčina = jev vyvolávající jiný jev
 - účinek = výsledek působení příčiny
- **podstata a jev**
 - podstata = vnitřní stránka předmětů, vyjadřuje složitost
 - jev = vnější stránka, vnímána smysly)

- **nutnost a nahodilost**
 - nutnost = zákonitost, určitá souvislost, která musí proběhnout za určitých podmínek
 - nahodilost = nějaká souvislost, která za určitých podmínek může proběhnout, ale nemusí

- **kvantita a kvalita**
 - kvantita = množství, počet
 - kvalita = jakost, uspořádání věcí - vnitřní stavba, organizace

- **celek a část**
 - část je součástí celku
- **obsah a forma**
 - forma = tvar

předfilozofické názory na svět - vztah filozofie a mytologie

- náboženský názor na svět
- estetické a etické otázky
- mytologický názor na svět

vztah filozofie a mýtu

Filozofie i mytologie jsou pohledy na svět, které se v něčem shodují.

mýty (starověké, babylonské, keltské, antické, biblické,...)

- mytologický názor předcházel mytologii
- mýtos = vyprávění, příběh
- nejstarší mýty se nám nejčastěji zachovali na základě ústní tradice (popis života ve společnosti)
- kosmologické úvahy, o vzniku světa, společnosti, historický popis událostí, náboženské úvahy, etické názory, estetické, axiologické,...
- v mytologii převládá symbolika, fantazie, emoce, víra v nadpřirozené jevy
- ve filozofii převládá rozumovost, logika - racionální pohled na svět
- **vyšší pohled = přechod od mýtu k logu**
- mýty se vyvíjely paralelně s filozofií, vyvíjí se dodnes
- př. Antické - Ilias a Odyssea, biblické, africké, latinsko-americké,...
- filozofie se snaží racionálně zdůvodnit
- v současné podobě v sobě filozofie zahrnuje poznání přírody, společnosti, lidského myšlení a i složku názorovou, názor na svět, výklad světa,...